

کاهش رشد تقاضای جهان به محصولات کشاورزی طی دهه آینده

بر اساس گزارش اخیر دو سازمان OECD و FAO^۱، رشد تقاضای بخش کشاورزی در دهه پیش رو (۲۰۱۷-۲۰۲۶) نسبت به دهه ۲۰۰۷-۱۶ به طور قابل ملاحظه‌ای کاهش خواهد یافت.

دلایل کاهش رشد تقاضای بخش کشاورزی در سال های آتی

طی دهه گذشته (۲۰۰۷-۱۶)، تقاضای کشاورزی در جهان با رشد همراه بوده است. منبع اولیه این رشد تقاضا در بخش کشاورزی دو عامل بوده است:

- افزایش تقاضای بخش کشاورزی در چین طی دوره ۲۰۰۷-۱۶
- رشد تولید سوخت های زیستی در جهان طی دوره ۲۰۰۷-۱۶

در دهه ۲۰۰۷-۱۶، در چین رشد درآمد، تقاضای مواد غذایی را افزایش داد و افزایش تقاضای ماهی و گوشت منجر به رشد سالانه مصرف تا حدود ۶ درصد شد. در جهان نیز تولید سوخت های زیستی^۲ حدود ۸ درصد در سال افزایش یافت.

^۱ OECD-FAO Agriculture Outlook 2017-2026

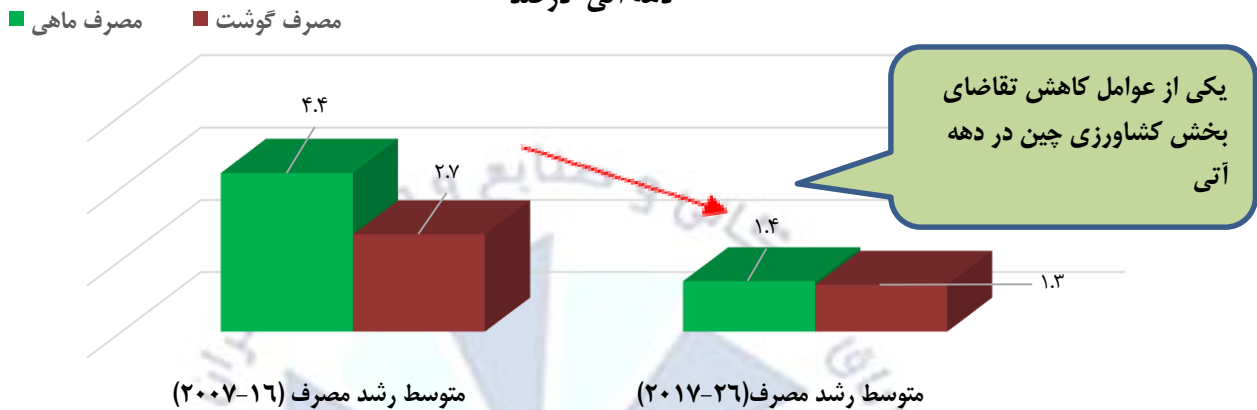
^۲ سوخت های زیستی سوخت هایی هستند که منابع اولیه آن ها شامل تفاله های کشاورزی، نیشکر، غلات، روغن گیاهان و سبزیجات، روغن گیاهان تازه (مانند دانه سویا) است و شامل دو نوع است: اتانول (الکلی که از تخمیر مواد قندی موجود در شکر و نشاسته بدست می آید) و بیودیزل (یک سوخت تجدیدپذیر اکه می تواند به جای سوخت دیزل ساخته شده از نفت استفاده شود و از روغن های گیاهی و چربی های حیوانی ساخته می شود).

معاونت بررسی های اقتصادی

بر اساس پیش بینی OECD و FAO ، روند تغییرات تقاضای کشاورزی در دهه آتی مشابه دهه قبل نبوده است. مطابق این پیش بینی ها، متوسط رشد سالانه مصرف ماهی و گوشت در کشور چین طی دهه آتی (۲۰۱۷-۲۶) به ترتیب ۱,۴ درصد و ۱,۳ درصد خواهد بود که در مقایسه با دهه گذشته ۳ واحد درصد و ۱,۴ واحد درصد کاهش یافته است (نمودار ۱). متوسط رشد سالانه تولید سوخت های زیستی نیز طی دهه آتی (۲۰۱۷-۲۶)، ۱,۱ درصد خواهد بود که این میزان در مقایسه با متوسط نرخ رشد تولید دهه قبل حدود ۶,۹ واحد درصد کاهش یافته است (نمودار ۲).

نمودار ۱- مقایسه متوسط رشد سالانه مصرف کشور چین در دو کالای گوشت و ماهی در دهه گذشته و

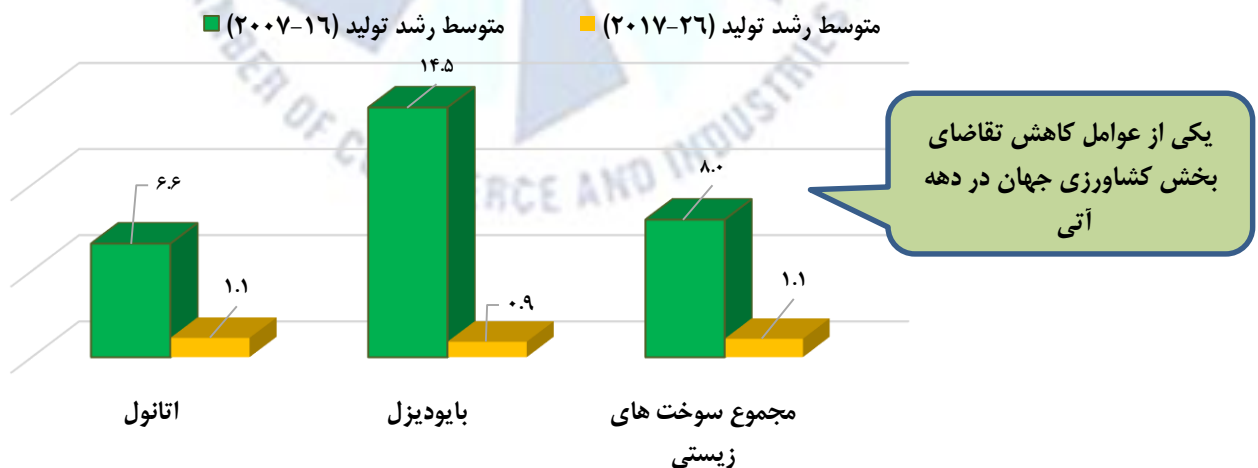
دهه آتی-درصد

*- منظور از مصرف گوشت در این نمودار مجموع مصرف گوشت گاو، گوسفند، خوک و مرغ است

منبع داده ها: OECD-FAO Agriculture Outlook

نمودار ۲- مقایسه متوسط رشد سالانه تولید اجزای سوخت زیستی-درصد

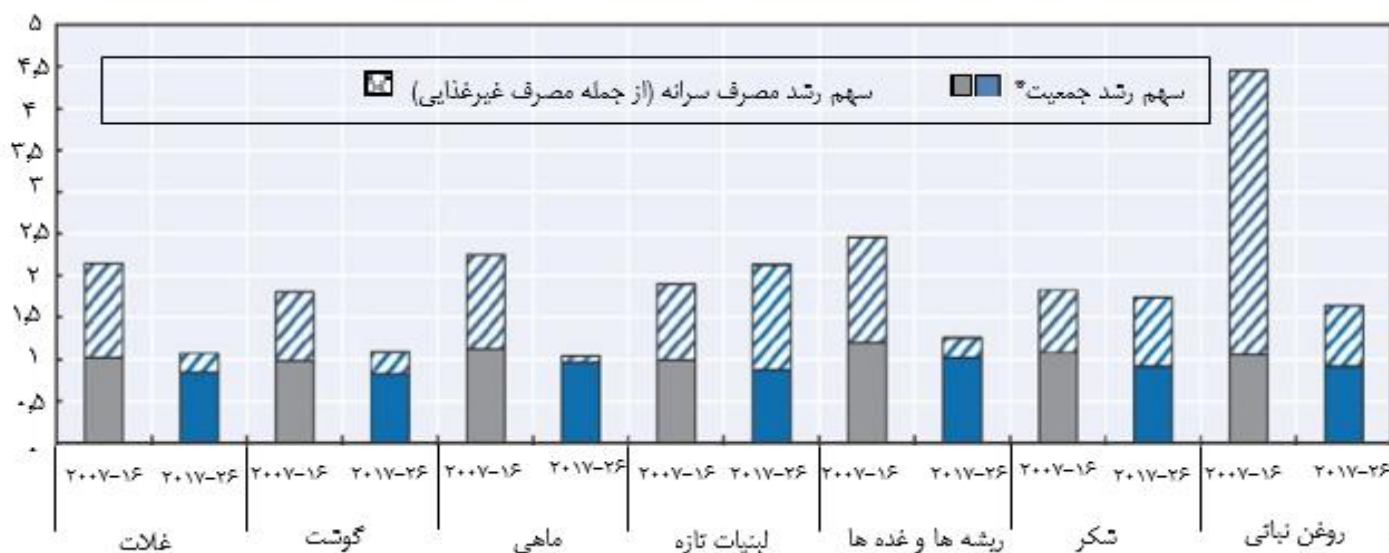

منبع داده ها: OECD-FAO Agriculture Outlook

معاونت بررسی های اقتصادی

در طول دهه گذشته، علاوه بر عامل افزایش مصرف و مصرف سرانه محصولات کشاورزی، رشد جمعیت نیز نقش مهمی در افزایش تقاضای بخش کشاورزی ایفا کرده است، اما بر اساس پیش بینی های OECD و FAO در چشم‌انداز آینده کشاورزی جهان، به نظر می‌رسد در طول دهه آینده، در بیشتر گروه‌های اصلی کشاورزی، سهم رشد مصرف سرانه در افزایش تقاضای بخش کشاورزی نسبت به دهه قبل کاهش پیدا می‌کند (نمودار ۳). به عنوان مثال همانطور که در نمودار ۳ مشهود است، در گروه‌های غلات، گوشت، ماهی، ریشه‌ها و غده‌ها و روغن‌های نباتی، سهم مصرف سرانه بخش کشاورزی در افزایش تقاضای بخش کشاورزی آن‌ها کاهش یافته است. در مورد لبنیات تازه می‌توان گفت سهم مصرف سرانه در رشد تقاضای آن در دهه آتی نسبت به دهه گذشته افزایش یافته است که علت آن می‌تواند افزایش تقاضای سرانه آن در کشورهای در حال توسعه باشد.

نمودار ۳- متوسط رشد سالانه مصرف گروه‌های کالایی اصلی در دهه‌های ۲۰۰۷-۱۶ و ۲۰۱۷-۲۶ - واحد درصد

*- مولفه رشد جمعیت با این فرض محاسبه شده که تقاضای سرانه در سطح دهه گذشته ثابت مانده است. نرخ رشد اشاره به تقاضای کل دارد (برای مواد غذایی، خوراک و استفاده‌های دیگر).

منبع داده‌ها: OECD-FAO Agriculture Outlook

سهم مناطق مختلف در مصرف گروه‌های کالایی کشاورزی در دهه آتی

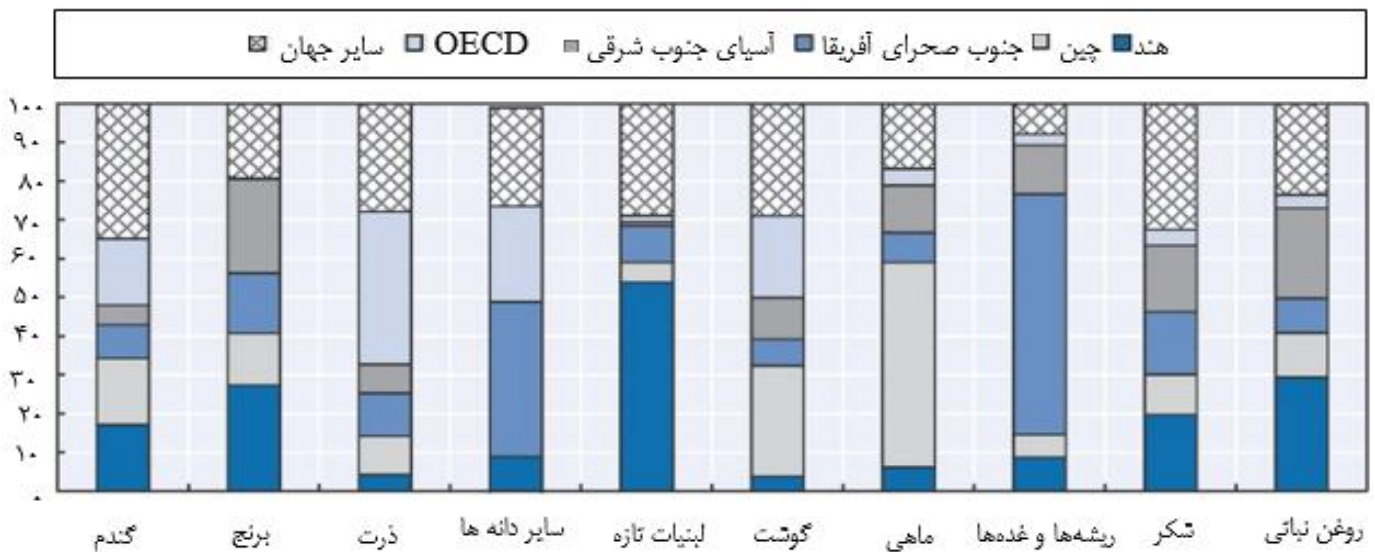
طبق پیش‌بینی OECD و FAO، در دهه آتی رشد جمعیت کشورهای در حال توسعه از جمله در مناطق جنوب صحرائی آفریقا و کشور هند می‌تواند ۵۶ درصد از رشد جمعیت جهان را به خود اختصاص دهد. جنوب صحرائی آفریقا و هند علاوه بر رشد جمعیت، سهم بزرگی از تقاضای جهان را نیز از آن خود کرده‌اند. بعلاوه، چین همچنان یکی از متقاضیان کالاهای اصلی کشاورزی جهان است. (نمودار ۴) به عنوان مثال در دهه ۲۰۱۶-۲۶، ۳۸ واحد درصد از رشد مصرف غلات از جانب چین، هند و جنوب صحرائی آفریقا می‌باشد. در برنج، هند به تنهایی ۲۷ واحد درصد از رشد مصرف جهان را به خود اختصاص داده است.

معاونت بررسی های اقتصادی

همچنین هندوستان عامل اصلی رشد تقاضای محصولات لبنی تازه (۵۴ واحد درصد) و روغن نباتی (۲۹ واحد درصد) است. کشور چین نیز در رشد مصرف گوشت و ماهی سهم ۲۹ واحد درصدی و ۵۳ واحد درصدی در جهان داراست.

علاوه بر موارد ذکر شده، نمودار ۴، نقش کشورهای منطقه آسیای جنوب شرقی^۳ را از تقاضای دهه آتی نشان می دهد. سهم این کشورها در کالاهای اصلی به ترتیب زیر است: سهم در رشد مصرف برنج (۲۴ واحد درصد)، روغن نباتی (۲۳ واحد درصد)، شکر (۱۷ واحد درصد) ماهی (۱۲ واحد درصد) ریشه ها و غده ها (۱۳ واحد درصد). سهم این کشورها در مصرف لبنیات تازه بسیار پایین است.

نمودار ۴- سهم منطقه ای در رشد مصرف کالاهای منتخب طی دهه ۲۰۱۶-۲۰۲۶ واحد درصد

منبع داده ها: OECD-FAO Agriculture Outlook

وضعیت مصرف اقلام منتخب بخش کشاورزی در سال های آتی

بر اساس مشاهدات اخیر، چشم انداز مصرف جهان در بسیاری از اقلام کشاورزی طی ده سال ۲۰۱۷-۲۰۲۶ نسبت به ده ساله ۱۶-۲۰۰۷ کاهش می یابد (نمودار ۵). از جمله می توان به برخی انواع غلات و گوشت اشاره کرد. مصرف گوشت در بسیاری از کشورها کاهش یافته است^۴ و ترجیحات موجود در رژیم های غذایی، درآمد کم و محدودیت های بخش عرضه، رشد مصرف را محدود کرده است. لذا کالری و پروتئین اضافی به طور عمده از روغن های گیاهی، شکر و محصولات لبنی تامین می شود.

پیش بینی شده است تا سال ۲۰۲۶، در دسترس بودن کالری در کشورهای کمتر توسعه یافته به طور متوسط به حداقل ۲،۴۵۰ کیلوکالری در روز و در دیگر کشورهای در حال توسعه به بیش از ۳۰۰۰ کیلوکالری در روز برسد. با این حال، همچنان ناامنی

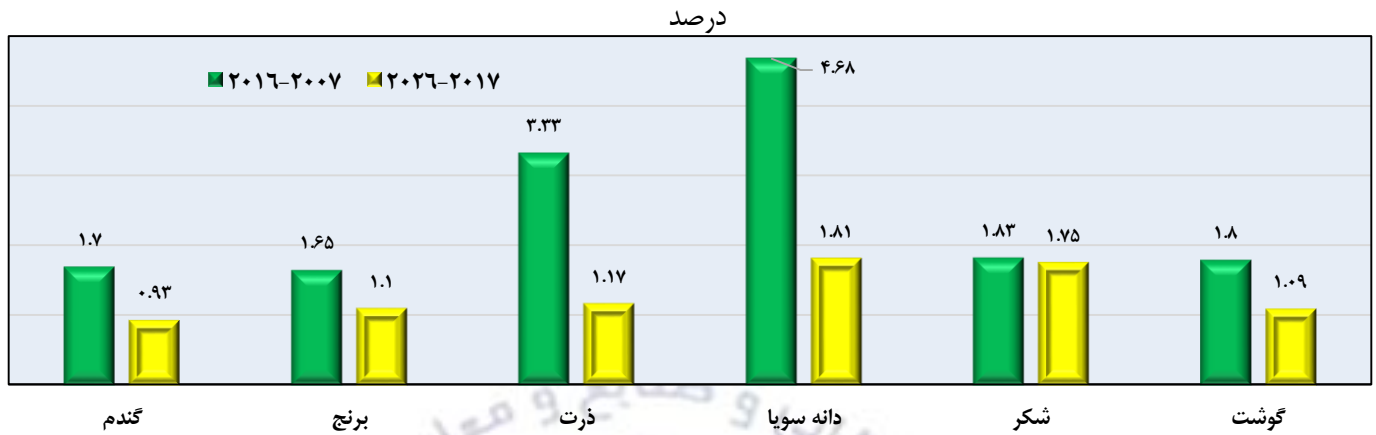
^۳ مطابق چشم انداز OECD و FAO شامل کشورهای اندونزی، فیلیپین، مالزی، تایلند، ویتنام، لئو پی دی آر، میانمار و کامبوجیه است.

^۴ به جز در چند کشورهای حوزه جنوب صحرای آفریقا، آمریکای لاتین و آسیا

معاونت بررسی های اقتصادی

غذایی و وجود سوء تغذیه در تمام اشکال آن به عنوان یک نگرانی مهم جهانی و یک چالش اساسی در بسیاری از کشورها باقی خواهد ماند.

نمودار ۵- متوسط نرخ رشد سالانه مصرف محصولات منتخب کشاورزی طی روندهای ده ساله گذشته و آتی-

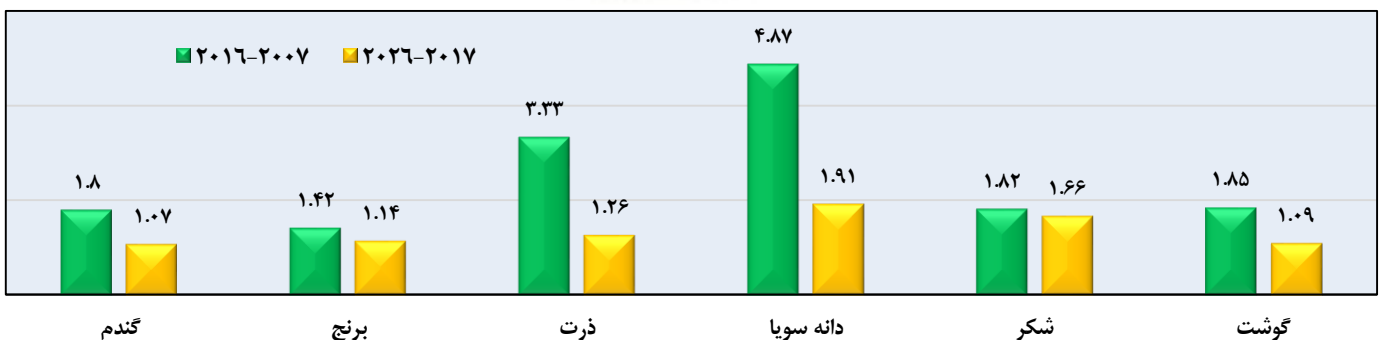
*-نرخ رشد مصرف برای گوشت و شکر شامل مجموع زیرمجموعه های آن بوده است.

منبع داده ها: OECD-FAO Agriculture Outlook

وضعیت تولید اقلام منتخب بخش کشاورزی در سال های آتی

به طور کلی طبق پیش بینی دو سازمان OECD و FAO نرخ رشد تولید محصولات کشاورزی در دهه آتی (۲۰۱۷-۲۶) مثبت خواهد بود اما نسبت به نرخ رشد ده ساله (۲۰۰۷-۱۶) روند کاهشی در پیش خواهد گرفت. مطابق نمودار ۶ نرخ رشد تولید برخی از محصولات منتخب کشاورزی طی دو دهه اخیر روند کاهشی در پیش گرفته است. به عنوان مثال متوسط نرخ رشد تولید جهانی انواع مختلف گوشت، غلات (شامل گندم، برنج، ذرت و دانه سویا) و شکر در سال های ۱۶-۲۰۰۷ مثبت اما نسبت به ۲۶-۲۰۱۷ کاهش یافته است. متوسط نرخ رشد سالانه تولید ماهی که در دهه ۱۶-۲۰۰۷ برابر با ۲,۴ درصد بوده در دهه ۲۶-۲۰۱۷ به ۱,۱ درصد کاهش می یابد.

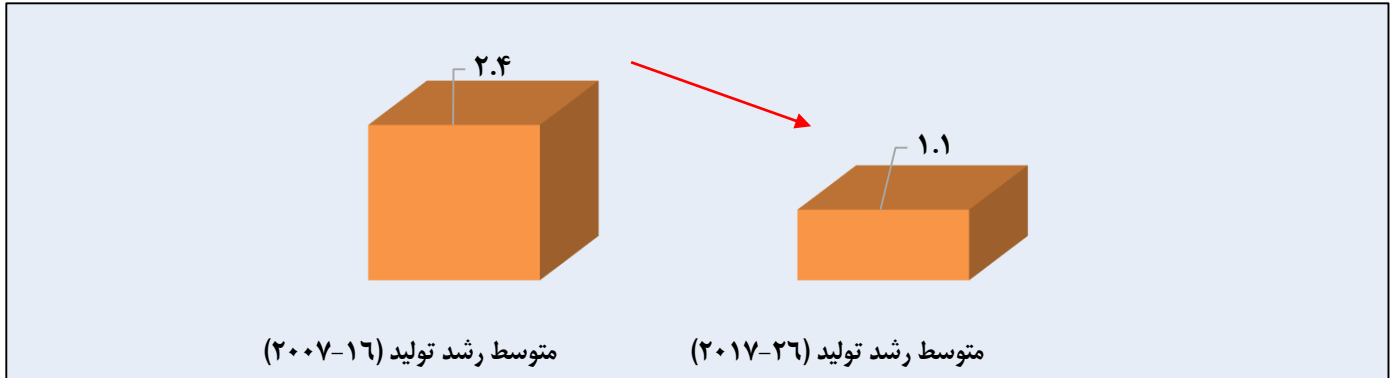
نمودار ۶- متوسط نرخ رشد سالانه تولید برخی محصولات منتخب کشاورزی در دو دهه گذشته و آتی-درصد

*-نرخ رشد مصرف برای گوشت و شکر شامل مجموع زیرمجموعه های آن بوده است.

منبع داده ها: OECD-FAO Agriculture Outlook

نمودار ۷- متوسط رشد سالانه تولید ماهی-درصد

منبع داده ها: OECD-FAO Agriculture Outlook

مطابق چشم انداز جهانی کشاورزی، از میان دو عامل "سطح زیرکشت کشاورزی" و "بازدهی^۵ محصول در بخش کشاورزی"، تولید بیشتر محصولات کشاورزی به طور عمده با افزایش بازدهی به دست خواهد آمد. به عنوان مثال در میان تولید غلات، افزایش تولید جهانی ذرت ۹۰ درصد به واسطه افزایش بازدهی و ۱۰ درصد به واسطه افزایش سطح زیر کشت خواهد بود. در تولید گندم نیز که پیش‌بینی رشد ۱۱ درصدی در دهه آتی داشته، سطح زیرکشت تنها سهم ۱٫۸ واحد درصدی از افزایش تولید را به خود اختصاص داده است و لذا بیشتر این رشد ناشی از افزایش بازدهی خواهد بود که بخش عمده آن در کشورهای آسیایی اتفاق خواهد افتاد. ۱۲ واحد درصد از افزایش ۱۳ درصدی تولید برنج از محل افزایش بازدهی حاصل خواهد شد.

تولید محصولات لبنی و گوشت نیز مانند غلات بیشتر از جانب بازدهی افزایش می یابد، اما در مورد برخی کالاهای کشاورزی مانند دانه های روغنی عامل سطح زیر کشت به اندازه عامل بازدهی اثر گذار است و پیش بینی می شود به طور تقریبی ۵۰ درصد از افزایش تولید در این بخش ناشی از افزایش سطح زیر کشت باشد.

اگرچه طبق پیش بینی دو سازمان مذکور، رشد بازدهی در طول زمان به آرامی کاهش می یابد، اما رشد محصول را می توان با کاهش شکاف بازدهی^۶ به ویژه در کشورهای جنوب صحرای آفریقا افزایش داد.

وضعیت تجارت بخش کشاورزی در سال های آتی

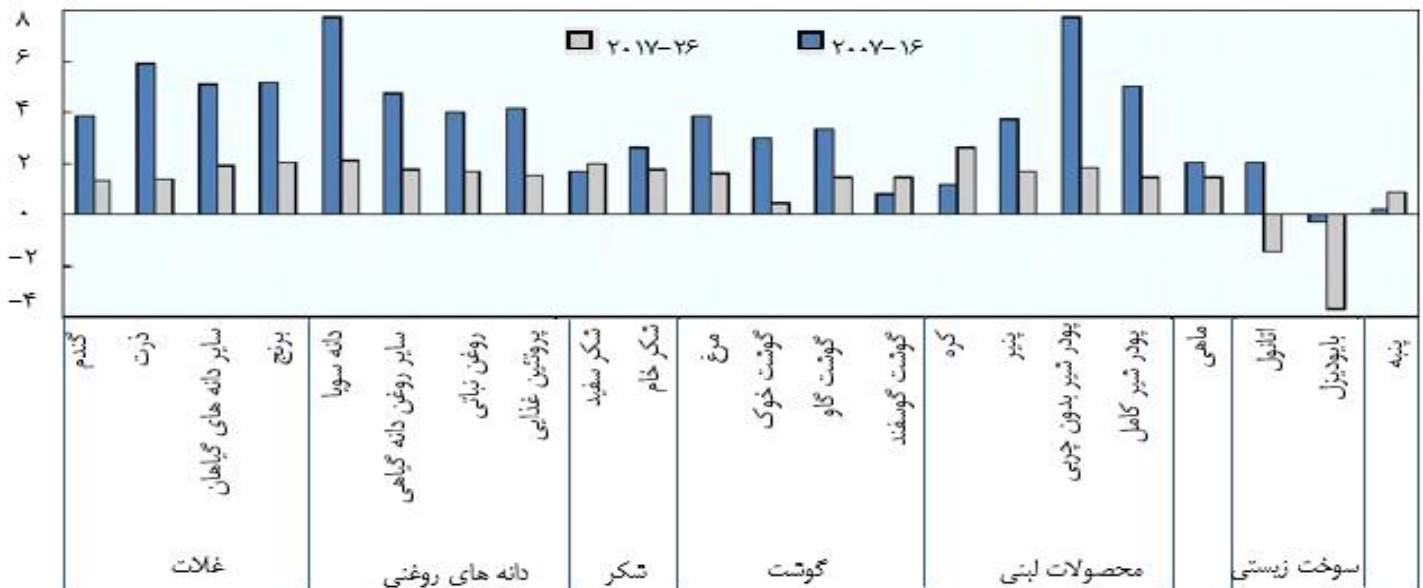
بر اساس پیش بینی های دو سازمان OECD و FAO، حجم تجارت بخش کشاورزی طی دهه آینده کاهش خواهد یافت (نمودار ۸). پیش بینی می شود طی دهه آتی، رشد تجارت کشاورزی و ماهی^۷ به حدود نیمی از نرخ رشد دهه گذشته کاهش یابد (نمودار ۹). به طور کلی، تجارت محصولات کشاورزی نسبت به سایر کالاها نسبت به بی ثباتی اقتصاد کلان مقاوم تر است.

^۵ yields

^۶ by closing large yield gaps

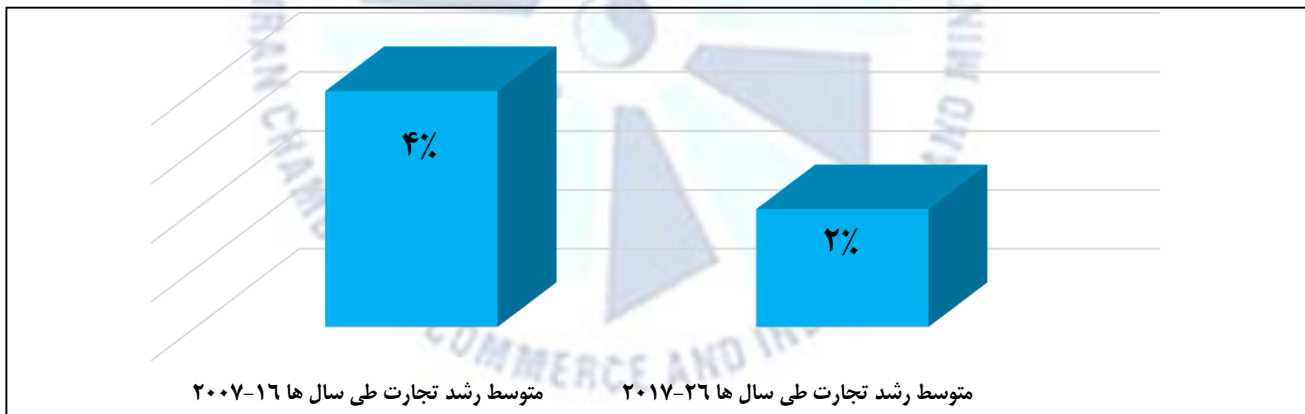
^۷ در اینجا ماهی شامل Fish from capture (ماهی حاصل از ماهی گیری) و Fish from aquaculture (ماهی حاصل از پرورش و آبی پروری) می باشد.

نمودار ۸- رشد حجم تجارت بر حسب کالاهای منتخب طی دو دهه مورد بررسی-درصد

منبع داده ها: OECD-FAO Agriculture Outlook

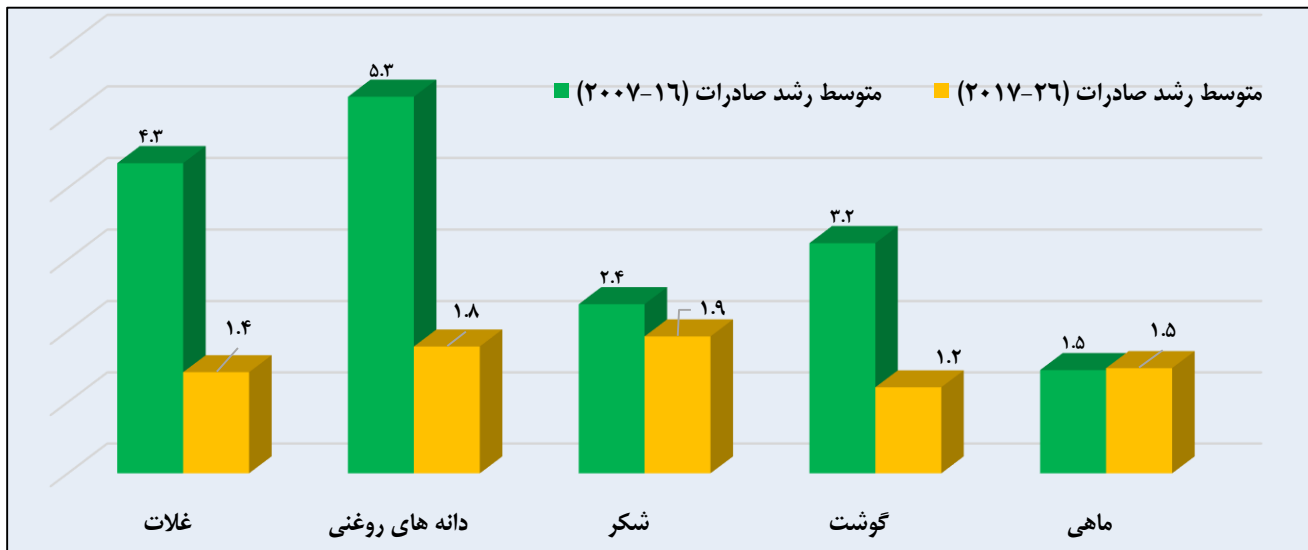
نمودار ۹- متوسط نرخ رشد تجارت اقلام کشاورزی و ماهی-درصد

منبع داده ها: OECD-FAO Agriculture Outlook

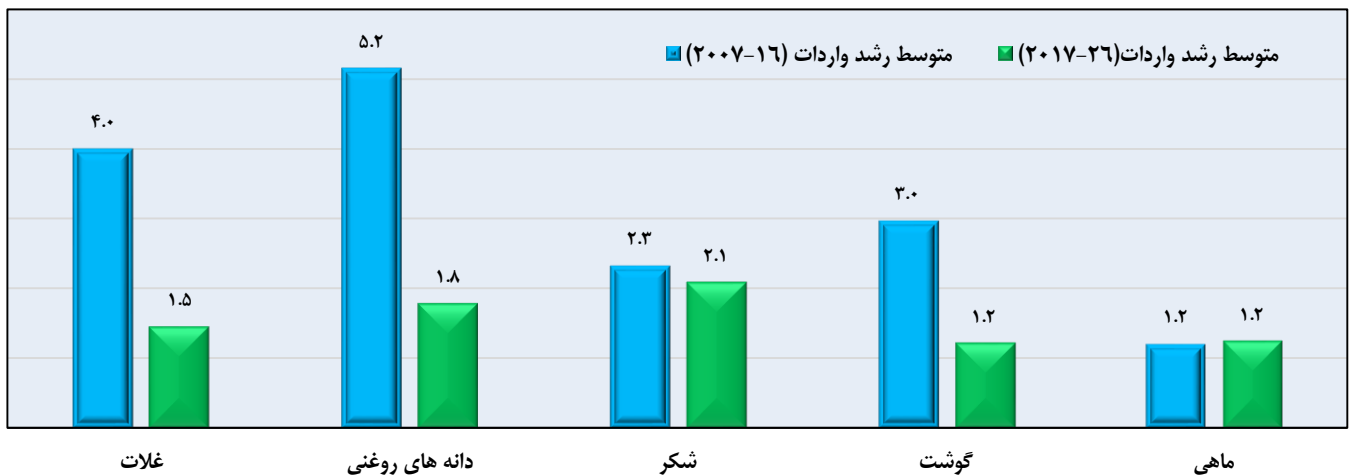
مقایسه متوسط نرخ رشد سالانه صادرات و واردات در برخی کالاهای منتخب بخش کشاورزی در دو دهه نشان می دهد، متوسط نرخ رشد سالانه صادرات محصولات غلات، دانه های روغنی، شکر و گوشت کاهش یافته است که در میان آن ها صادرات غلات و دانه های روغنی بیشترین کاهش را داشته اند. (نمودار ۱۰) در واردات نیز نرخ رشد سالانه واردات در محصولات منتخب (به جز ماهی) کاهش یافته که در میان آن ها بیشترین کاهش متعلق به دانه های روغنی با کاهش ۳,۴ واحد درصدی نسبت به دهه گذشته است.

نمودار ۱۰- متوسط رشد سالانه صادرات محصولات منتخب کشاورزی در دو دهه -درصد

منبع داده ها: OECD-FAO Agriculture Outlook

نمودار ۱۱- متوسط رشد سالانه واردات محصولات منتخب کشاورزی در دو دهه -درصد

منبع داده ها: OECD-FAO Agriculture Outlook

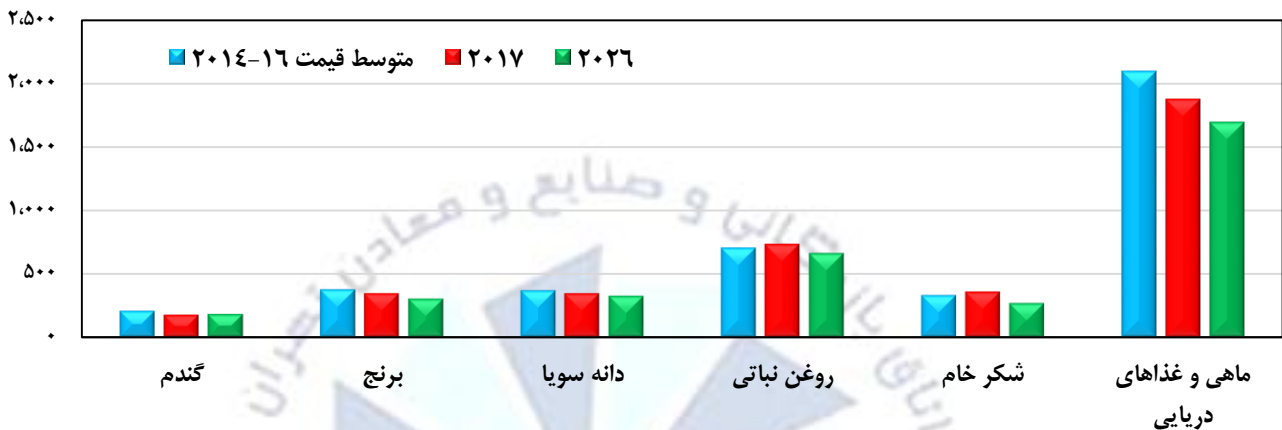
قیمت اقلام منتخب بخش کشاورزی

مطابق پیش بینی چشم انداز OECD و FAO، انتظار می رود قیمت واقعی برخی محصولات کشاورزی و محصولات ماهی به آرامی روند کاهشی در پیش بگیرد (نمودار ۱۲). قیمت کالاهای کشاورزی در معرض نوسانات چشمگیری قرار دارد و ممکن است برای مدت زمان طولانی انحرافات بزرگی از روند بلند مدت خود نشان دهد.

معاونت بررسی های اقتصادی

طبق پیش بینی ها، مقایسه قیمت های واقعی در اقلام منتخب نشان می دهد به جز کالاهای شکر خام که یکی از اقلام تشکیل دهنده گروه شکر می باشد و روغن نباتی که از اجزای تشکیل دهنده گروه دانه های روغنی است، قیمت واقعی کالاهای گندم، برنج، دانه سویا و شیلات در سال ۲۰۱۷ نسبت به متوسط قیمت واقعی این کالاها در سال های ۱۶-۲۰۱۴ کاهش یافته است. در سال ۲۰۲۶ نیز تقریباً روند کاهشی قیمت در کالاهای منتخب ادامه دارد.

نمودار ۱۲- مقایسه قیمت واقعی برخی اقلام منتخب کشاورزی در میانگین سال های ۱۶-۲۰۱۴ و سال ۲۰۱۷-۲۰۱۷ دلار به ازای هر تن

*- سال ۲۰۱۷ و ۲۰۲۶ پیش بینی می باشد.

*- منظور از ماهی و غذای دریایی در این نمودار ارزش واحد شیلات تولیدی و آبی پروری است.

منبع داده ها: OECD- FAO Agriculture Outlook

منبع

- OECD-FAO Agriculture Outlook 2017-2026

تهیه شده توسط طاهره کریمی دستنایی

مرداد ماه ۱۳۹۶